

Alguns aspectes econòmics del monestir de Santa Elisabet en els seus inicis

MARIA BARCELO CRESPI

1. Introducció

El monestir de Santa Elisabet, més conegut com a convent de Sant Jeroni, fou fundat el dia 28 d'agost de 1485 quan era bisbe de Mallorca don Diego de Avellaneda. Es tractava d'una congregació de monges jerònimes que s'establia en el mateix indret on, a principis del segle XIV, hi hagué una comunitat de beguines i a la segona meitat del mateix segle s'hi instal·là altra de terciàries franciscanes popularment conegudes com a terceroles.¹

El present treball pretén establir una anàlisi de la vida econòmica del monestir, tant d'ingressos com de despeses, en els primers anys de la seva existència a partir dels interessants fondos documentals guardats en el seu arxiu. Precisament, entre els primers llibres conservats, apart de la rica col·lecció de pergamins, figuren aquells d'un marcat caràcter econòmic.²

La recerca, de manera preferent, s'ha centrat sobre el *Libre propi de les monges del monastir de Sancta Elisabet de l'orde del gloriós pare Sanct Hierònim de rebudes e dades començat lo primer de janer any MDXVI fins en 1535* per tractar-se d'un llibre de dades seriades, a través del qual, amb altra documentació complementària, es poden establir les pautes econòmiques que regiren la vida del monestir en els seus inicis. En aquest llibre

¹ Vull deixar constància del meu agraïment a la comunitat de monges del monestir de Santa Elisabet així com a mossèn Josep Estelrich per la seva amabilitat i per les facilitats que m'han donat per utilitzar l'arxiu de dit monestir.

Per a una aproximació als antecedents i orígens del monestir vegi's:

J. JUAN TOUS: *Breve Historia del convento de San Jerónimo de Palma de Mallorca*, Palma, 1973.

Josep ESTELRICH I COSTA: "Artistes que treballaren per al monestir de Santa Elisabet de la ciutat de Mallorca. Documentació d'arxiu (segles XVI-XIX)", *BSAL.*, 41, 1985, 223-240.

Ramon ROSSELLO: "El convent de Monges Jerònimes de Ciutat", *Comunicació*, 1986, 45-46.

Josep ESTELRICH I COSTA: "El retaule de Sant Jeroni, de Pere Terrenchs", *BSAL.*, 45, 1989, 397-401.

VARIS AUTORS: *Pere Terrenchs i la seva taula de Sant Jeroni*, Palma, 1991.

² Les dades que analitzam, mentre no s'indiqui el contrari, procedeixen de l'Arxiu del Monestir de Santa Elisabet (AMSE). Els quatre llibres més antics conservats en el seu arxiu han estat els que ens han proporcionat la major part de les dades per elaborar aquest article, sobretot el corresponent a la signatura 65.1. Aquests són:

Libre propi de les monges del monastir de Sancta Elisabet de l'orde del gloriós pare Sanct Hierònim de rebudes e dades començat lo primer de janer any MDXVI fins en 1535 (Signatura: 65.1).

Libre de forments de vida de algunas monjas. 1525-1606 (Signatura: 65.2).

Libre de albarans de S[an]t Hierònim. 1507-1659 (Signatura: 68.1).

Libre en lo qual serà continuada la fundació del monestir e la recepció de les religioses... e lo capbreu... Comprèn dades des de 1485 fins ben entrat el segle XVII (Signatura: 31.1).

s'enregistraren per part de la monja *clavària*, sor Elisabet Mascaró des del 1516, les partides econòmiques de qualsevol ingrés o despesa, tant ordinàries com extraordinàries que en el seu conjunt integren una documentació àrida, sintètica i molt repetitiva però d'inevitable consulta per a una aproximació als aspectes econòmics d'aquest monestir.

2. Ingressos

Els ingressos podien obtenir-se a través de procedències molt diverses les quals devien resultar probablement insuficients per afrontar les nombroses despeses del monestir al menys en els darrers anys del segle XV. Així sembla desprendre's del que es proposava en la sessió del Gran i General Consell celebrada el divendres 9 de gener de 1489 on el jurat mossèn Francesc Paulària s'expressava en els següents termes: *molt magnífichs y virtuosos senyors, vostres magnificències no ignoren com santament viuen les monges del monestir del gloriós sanct Hierònim y quant beneffici per llurs devots officis y horacions aquest regne reporta. Som informats aquelles estan en grandíssima necessitat y penúria mas encara en la necessitat de la lur casa e en veritat nos és stat reportat que entre les altres necessitats qui en aquella dita casa per lo present concorra és en el dormidor lo qual està en molta ruïra (sic) y tanta que si promptament no serà proveyt en aquella és per a cura totalment y força fer gran e irreparable [dany] a les persones de las dites monges que força les mataria a totes e a la major part de aquelles. Tot i considerar just que fossin ajudades es va resoldre passar el tema a deliberació dels jurats.³ Altrament en la sessió del dimecres 9 de gener de 1493 en la qual el jurat mossèn Gaspar Bordils proposava diverses necessitats que afectaven a l'hospital general, l'hospital dels mesells, la fàbrica de l'església del convent del Carme així com el monestir i convent de Sant Jeroni del qual indicava *és posat ab gran penúria e necessita molt de adjutori e subvenció.*⁴ També en una carta dirigida al rei pels jurats de la ciutat i regne de Mallorca datada el primer dia de juliol de 1511 s'indicava que les monges de Sant Jeroni eren molt virtuoses, honestes, castes, observants de la seva regla i estaven recloses *que algú no les veu e tenen molt poca renda e si no fossen les karitats que han per lur bona vida no serien per sustentar-se'n.* Afegien que en aquell moment s'havia publicat una dècima de les rendes dels eclesiàstics i que les esmentades monges de la seva poca renda haurien de pagar allò que les correspongués la qual cosa les provocaria gran perjudici atenent les seves circumstàncies de pobresa. Per això suplicaven al monarca es dignàs concedir-lis exenció tant per aquesta dècima com per a les que poguessin sobrevenir en el futur.⁵*

Entre els diferents capítols d'ingressos destacaven els següents:

2.1. Censals de la Universitat

Es comptabilitzen 38 partides compreses entre el dia 1 de gener de 1516 i el 7 de setembre de 1522. Eren els censals o pensions anuals redimibles que pagava una persona o institució en virtut d'un capital rebut precisament de qui aleshores cobrava la pensió. En aquest cas es tractava de la Universitat de la ciutat i regne de Mallorca, tan hipotecada en els anys de trànsit a la Modernitat.⁶

³ ARM., AGC, 13, 86v-87.

⁴ ARM., AGC, 15, 3v.

⁵ ARM., AH, 687, 47v.

⁶ Vegi's: Alvaro SANTAMARIA: "La época de Fernando el Católico y la Germania", *Historia de Mallorca* coordinada per J. MASCARO PASARIUS, III, 1970.
 Maria BARCELO CRESPI: "Més sobre l'impost del tall", *Randa*, 29, 1991, 185-217.

Algunes de les persones beneficiades en rebre aquests censals eren monges o protectors del monestir i per això es desviaven de forma directa des de la institució pública a la monàstica. Fins i tot, com a dot, algunes monges pogueren aportar al monestir censals derivats del préstec efectuat per la seva família a la Universitat. Així, doncs, una bona part de censals corresponien al dot de les monges.

De vegades qui procedia al pagament era un intermediari que actuava com a procurador. Aquest era la persona que, contractada per la comunitat, es comprometia a cobrar les rendes dels censals del monestir. Periòdicament entregava a la clavària quantitats a compte, i pagava la major part de les despeses de la comunitat; anualment donava compte detallat dels censals cobrats i dels pagaments fets. Percebia un percentatge de la cobrança (per aquelles saons, 2 sous i 7 diners per lliura). El nomenament era per temps indefinit, si bé podia ser cessat si no complia bé amb el seu càrrec. En aquests primers anys del segle XVI exerciren aquesta funció el prevere Joan Miquel de 1504 1521, Rafel d'Enveja de 1523 a 1529, el notari Damià Mora qui actuà com a procurador de sor Agnès Berard i Joan Desbac per sor Eulàlia Garcia.

Monges com les citades sor Agnès Berard, sor Eulàlia Garcia així com sor Maria Sunyer foren receptores d'importants quantitats de diners procedents de censals i que transmeteren al monestir. Apart de les monges, en aquests anys, alguns particulars vinculats al monestir també li traspassaren els diners de censals destacant Gaspar Genovard, ciutadà, i Joan Desbac a qui sor Elisabet Mascaró qualificava com *protector nostre* quan el 12 de desembre de 1517 comptabilitzava l'ingrés de 12 lliures donades pel dit Desbac. Els protectors del monestir eren dos, elegits per la comunitat entre les persones nobles o benestants i amb notable influència social. Era un càrrec que es considerava honorífic i tenia caràcter vitalici. Gestionaven els "negocis" de la comunitat, sobretot en relació a les institucions civils, i s'interessaven per les necessitats del monestir. Exercien el càrrec gratuïtament i en dies assenyalats eren obsequiats pel monestir. Sembla que Gaspar Genovard va ser protector des de 1512 a 1521 i Joan Desbac des de 1513 a 1522.

Els pagaments podien efectuar-se de forma fragmentada per mesos o trimestres tal vegada per resultar més còmode i coincidint amb dates destacades del santoral cristià, com Pasqua, Nadal o l'Assumpció podent-se retardar a l'hora de fer-los efectius. A tall d'exemple, retreim el següent cas: *Item e rebbut del magnífich mossèn Johan Desbach, protector nostre, sinquanta tres [lliures] 4 sous y 5 diners de la Universitat e són per 3 mesos so és janer, febrer y mars so és a 9 de janer 8 sous, a 4 de febrer 1 lliura 10 sous, a 26 de dit 8 sous e per lo mes de mars 6 o 7 pensions de 12 de dit mes fins a 30 de dit les quals a rebudes per dita taula de mossèn Gaspar de Moyà la qual paga es per l'any 1510. Fo a 30 de mars any 1518.*⁷

De vegades s'indicava haver rebut la quantitat a través d'una persona que a la vegada l'havia rebut del clavari de la Universitat o bé d'alguna dependència concreta de l'administració de la Universitat. Així, es constatava haver rebut de Gaspar Genovard, un dels protectors del monestir, 2 lliures i 8 sous indicant que provenien de la Universitat *ho més ver la gabella de la sal*.⁸

⁷ AMSE., 65.1, 8.

⁸ AMSE., 65.1, 8v.

La major quantitat ingressada en aquest capítol abastà les 79 lliures, 12 sous i 7 diners corresponents a sis pensions i que efectuà Joan Desbach el dia 12 d'abril de 1520 mentre que la menor fou de 2 lliures i 8 sous relatives a tres pensions realitzada per Gaspar Genovard el dia 21 d'octubre de 1519.

2.2. Censals de particulars

Aquest apartat conté quaranta dues partides compreses entre el 28 de febrer de 1516 i el 20 de desembre de 1528. A l'igual que en el capítol anterior els pagaments s'efectuaven a través d'intermediaris. En aquest cas el paper d'intermediari sempre va recaure sobre Joan Miquel o Joan Desbach.

Quant a la procedència geogràfica d'aquests particulars cal indicar que tots eren de la Ciutat exceptuant Gelabert Cerdà de la vila de Pollença. I en relació a la seva dedicació professional figuraven des del prestigiós metge Guillem Caldentei fins el mercader Rafel Enveja o el prevere Antoni Aguiló.

Es tractava de quantitats així mateix importants que oscil·laven entre les 150 lliures pagades per l'esmentat mercader el 30 de gener de 1520 i les 2 lliures satisfetes per distints censataris. Només en dos casos s'indica que apart de diners el censal comprenia també certa quantitat d'oli.

Les quantitats corresponents a censals fàcilment podien convertir-se en dot d'una monja. El dia 16 d'agost de 1525 Gabriel Axertell pagava 100 lliures i al cap de dos dies 8 lliures més les quals havia promès donar cada any per la festa de Nostra Senyora de febrer *per la vida de ses germanes*. Una altra modalitat podia ser la que protagonitzà Pere Gual qui el dia 20 de desembre de 1528 entregava 50 lliures junt a 16 lliures de renda *per la vida i dot de sa germana*.

Per altra part, aquests censos podien tenir el seu origen a mandes pies testamentàries tal com ocorria el 29 d'octubre de 1519 amb 50 lliures de Francesc Fortesa.

Cal afegir, a més, que en altra documentació apart de la de l'Arxiu monàstic, també podem trobar notícies sobre aquesta temàtica. Un exemple seria quan el 31 d'octubre de 1498, Antonina Bondia, prioressa, reconeixia haver rebut de Carles de Galiana, donzell, 3 quarteres de forment que feia de cens cada any al monestir.⁹

2.3. Ingressos efectuats a través del procurador Rafel d'Enveja

Una llarga relació de 227 partides s'inclourien en aquest apartat començant el dia 28 de setembre de 1525 i acabant el dia 13 de novembre de 1529 que es distribuïrien d'aquesta manera:

ANY	Nº PARTIDES
1525	9
1526	45
1527	54
1528	59
1529	60

⁹ ARM., Prot. A-106, 100-100v.

El procurador feia entrega de les quantitats a la monja clavària sense que en el document quedi constància de quina era la procedència d'allò que s'entregava. Es a dir, només apareix la data i la quantitat però no el nom dels donants ni tampoc el concepte que és motiu del pagament. En alguna d'aquestes partides les quantitats venen expressades en ducats (1 ducat equivalia a 32 sous) però en la relació numèrica situada a la part dreta del document sempre consta la relació lliures-sous-diners. Es contemplava la possibilitat de pagar en espècies com el blat, la civada o la xeixa.

Les quantitats entregades eren molt diferents oscil·lant entre les 50 lliures i les 2 lliures per una part i les 2 quarteres de blat i les 22 quarteres de civada més 6 d'ordi, per l'altra part.

Les monges bé es cuidaven de tenir un procurador i al llarg del període estudiat s'anomenaren diverses persones per a tal càrrec. A tall d'exemple podem retreure que el dimarts dia 18 d'agost de 1506 la prioressa sor Caterina Llulla, la vicària sor Margalida Costa i les monges sor Maciana Busqueta, sor Francina Fortesa, sor Esperança Vallcanera, sor Baptista Mates i sor Antonina Espanya, a so de campana en el lloc acostumat del monestir, anomenaren procurador Joan Miquel, prevere, per exigir i rebre totes les quantitats de diners que els eren degudes. Actuaren de testimonis Joan Mulet, espaser, i Francesc Trobat, conrador.¹⁰

2.4. Ingressos procedents de llegats testamentaris

Aquest apartat està integrat per 157 partides que van del dia 1 de gener de 1516 fins el dia 5 de juliol de 1535.

Es tractava, en general, de petites quantitats de diners que les persones devotes deixaven a les esglésies i convents i que complint la seva voluntat expressada en el darrer testament, els seus hereus o marmessors tenien l'obligació de lliurar. El monestir de Santa Elisabet des dels seus primers moments ja fou receptor de mandes testamentàries.¹¹ Aquestes, en els anys indicats, oscil·laren entre les 130 lliures (un cas

¹⁰ ARM., Prot. M-727, 121r-121v.

¹¹ Sembla que hi falten partides perquè del 19 de desembre de 1529 es passa al 8 de juliol de 1531.

Vet ací alguns exemples:

- el dijous 27 de març de 1488, el mercader Antoni Serra en el seu testament deixava 12 diners indicant que *lego operi et fabrice monasterii beati Hieronimi intus presentem civitatem constructi amore Dei*. ARM., Prot. S-60, 76r-77r.

- el 20 d'abril de 1491, Nicolau Dameto, religiós del convent de Santa Maria dels Àngels, en el seu testament indicava que 10 sous havien d'anar a les monges de Sant Jeroni. ARM., Prot. C-226, 96r-98r.

- el 15 d'agost de 1491, Albertí de Dameto, frare franciscà del convent de Nostra Senyora dels Àngels, en el seu testament deixava 30 lliures al monestir de Santa Isabel. ARM., Prot. M-654, 9r.

- el 16 de juny de 1493, Isabel muller de Joan Amorós, paraire, fa constar en el seu testament la deixa de 20 sous a les obres del monestir de Sant Jeroni. ARM., Prot. R-579, 76r-76v.

- el dia 25 d'abril de 1501, la dona Beatriu, vídua del donzell Bernadí Sanglada, deixava la quantitat de 5 lliures al monestir de Sant Jeroni segons consta en el seu testament. ARM., Prot. C-226, 4r-4v.

Els exemples s'anaven multiplicant i podien ser molt diferents pel que fa a les quantitats i fins i tot podien materialitzar-se no en diners sinó en censos:

- el primer dia de gener de 1519 Francesc Fortesa deixava 5 lliures censals. AMSE., 31.1, 34r.

- el 9 de setembre de 1519 el mercader Pere Valls en el seu darrer testament davant el notari Antoni Miquel Morro deixava 6 lliures censals d'un total de 12 que li pagava Rafel Bibiloni pel rafal del *Salt de l'Aygo*. El monestir a canvi se comprometia a celebrar aniversaris. AMSE., 31.1, 38r.

més bé excepcional) donades per Joan Centurió el 5 de desembre de 1516 i 1 sou pagat com a manda pia de la dona de Miquel Company el 18 de febrer de 1517.

Joan Centurió, mercader genovès, testà davant el notari Antoni Nadal deixant com a hereu el seu germà Silvestre Centurió qui es trobava absent de l'illa i com a marmessors el mateix notari, el mercader Joanot Vidal i el prevere Gabriel Mora que era el seu confessor. Deixava 250 lliures per a obres pies i per a la seva sepultura que elegí en el monestir de Santa Elisabet la qual es celebrà amb molta solemnitat *per lo Segnor bisbe de gràtia in pontificali en le processó he missa he per lo rector he beneficiats de Sancta Aulàlia fonch feta le processó ab lo visrey he jurats he molts hòmens de conditió he lo dia après foren fetes les exèquies per les monges e lo dit Segnor bisbe he ministres de le case he foren fetas vuyt antorxes com a gentil home he militar*. Descomptades les despeses de la sepultura, el marmessor Joanot Vidal entregà 130 lliures al monestir tal com es manava en el codicil. De seguida la comunitat de monges ordenà la celebració de 12 aniversaris per a la seva ànima.¹²

La documentació, normalment, no indica l'objectiu a què havien de destinar-se els diners procedents de mandes testamentàries. Excepcionalment sí, com és el cas de:

- per a la celebració anual de misses d'aniversari per a l'ànima del donant. Solen imposar la condició de celebrar-se en un dia concret del santoral, quasi sempre coincidint amb la seva onomàstica.
- per a pràctiques de caritat.
- per als pobres en la festivitat dels Morts.
- com a part d'una quantitat major per a l'adquisició d'un objecte per al monestir. Es el cas de l'esposa de Francesc Desbrull qui deixava 14 lliures, ingressades el 17 de març de 1519, part del conjunt de 20 lliures, destinades a la consecució d'un pali.

Els diners arribaven a través de familiars del difunt, dels hereus, dels marmessors o dels protectors del monestir i fins i tot, de vegades, de forma més complicada. La manda podia no destinar-se directament al monestir sinó a una monja concreta. Un exemple seria el del dia 5 de novembre de 1518 es rebien 10 lliures de part de Francina, que fou esposa de Francesc Desbrull, deixades a la seva germana sor Praxedis.

Un altre exemple seria el del dimecres dia 3 de juny de 1495 quan es redactà el testament de Caterina, vídua del mercader Guillem de Busquets, en el qual expressava la seva voluntat de deixar a sor Maciana, filla seva i monja de Sant Jeroni, per una part 5 sous; per altra part *de vita sua* 6 lliures, 18 sous i 3 diners censals que li feia la Universitat; i encara per una altra part 10 lliures que li hauria de pagar l'hereva, la seva filla Elionor, muller de Sebastià Albertí.¹³

2.5. Ingressos procedents dels censals de blat i de les col·lectes

Només 22 partides obren per a aquests conceptes i a més en un lapse de temps reduït, entre el 30 de juliol de 1516 i el 10 de maig de 1517. Aquests ingressos tenien el seu

¹² AMSE., 31.1, 37r.

¹³ ARM., Prot. R-579, 93r-94r.

origen a les col·lectes efectuades a la Part Forana entre *alguns devots de la case*, devots de Sant Jeroni.

El 1515 es col·lectà a deu parròquies i es recaudaren 225 fogasses sense especificar si es tractaven de pa, farina o formatge; 35 dotzenes d'ous; certa quantitat de diners que arribà a 3 lliures i 7 sous i una quantitat sense concretar de lli filat i fluix. En altres quinze parròquies es recolliren 29 quarteres de blat i en moneda 19 sous i 10 diners. Com a contrapartida es pagaren 12 sous en concepte de port.

A l'any següent la col·lecta a devuit parròquies arribà a 194 fogasses, 20 dotzenes d'ous, 21 troques de fil, 23 *massos de fluix* i 8 sous. A més, en altres deu parròquies s'entregaren 85 quarteres, 1 barcella i mig almut de blat apart de 19 sous i 4 diners. El preu del port sumà 57 sous i 5 diners.

2.6. Ingressos del caixonet d'almoines i altres caritats

Sens dubte és el capítol més extens encara que no signifiqui el de major montant econòmic. Es comptabilitzen 204 partides datades entre el 28 de març de 1516 i el 24 de juliol de 1535. En els inicis fou Joan Desbach, un dels protectors del monestir, i més tard altres persones les que feren entrega a les monges de diverses quantitats actuant, com sempre, d'intermediaris.

Aquests ingressos registraven una procedència molt diversa entre els que destacaven:

- llimosnes de benefactors del monestir.
- col·lecta en algunes esglésies (Santa Eulàlia, Sant Jaume...) i convents (Sant Domingo, Santa Clara...) de la ciutat de Mallorca així com a la catedral duita a terme durant la Quaresma. Actuaven com a col·lectors persones vinculades d'alguna manera al monestir com Antoni Nadal, Jaume Olesa, Jeroni Sant Joan, Antoni Dameto i molts altres cadascun en un temple distint.
- col·lecta a la pròpia església del monestir.
- algun protector, que en ocasions era pare d'una monja, per a ampliació de les obres del monestir.
- particulars.
- col·lecta del diumenge de la Caritat.
- dots dels pares *per la vida de sa filla*.
- donacions amb la condició de celebrar ofici solemne i missa d'aniversari cada any en la festivitat indicada pel donant.
- donacions per a alguna cosa concreta com pagar un hort comprat per a les monges.
- donacions per a la celebració de missa matinal, missa d'aniversari, missa de rèquiem o per cantar la missa de Sant Gabriel.
- donació de cera per a la nit de Nadal.
- donació per a la cel·la d'una monja sense indicar si es tractava de la construcció, reparació o manteniment. El dia

30 de gener de 1520 Antoni Gual pagava 30 lliures, d'un total de 40, en aquest sentit.

- col·lecta per a la il·luminació del Dijous Sant.¹⁴
- donació de pans.
- donació de diners, per part d'algunes monges, del seu propi patrimoni.
- donació dels jurats. S'enregistra el cas de 50 sous.
- caritats diverses.
- donació del senyor *batliu*.
- donatiu dels *defenedors*.
- donatiu del senyor bisbe.
- remuneració per treball de les monges: 1 ducat per tallar i cosir un pali.
- col·lecta recaudada pel donat del monestir.
- donatius que tal vegada s'entregaven directament a la porteria del monestir a deduir de les següents paraules: *e de la nostra porta*.
- donatiu de ciris. Ja el 7 de febrer de 1489 cinc dels jurats sabent i atenent que els seus antecessors havien ordonat que cada any es donassin a les monges del puig de Pollença 46 sous i 4 diners per a certa quantitat de ciris amb les armes de la Ciutat, i partint d'aquest antecedent, expressaven el desig d'aplicar el mateix al monestir de Santa Elisabet. Això venia justificat perquè sovint els jurats havien de recórrer tant a aquell com a aquest monestir per diverses necessitats i per practicar equitat acordaren entregar la mateixa quantitat de diners per als ciris *qui servesquen a les festes anyals e en los dies que.s diran los goigs en lo dit monastir*. Es faria entrega cada any per la festa de Nadal en honor i glòria de Déu, de la Verge i del benaventurat doctor Sant Jeroni *los quals vullen tenir en contínua protecció aquesta Universitat i tots los singulars de aquella*.¹⁵

2.7. Altres ingressos

Apart dels enregistrats en el llibre que analitzam, coneixem per documentació complementària que el monestir podia percebre quantitats de diners per diversos motius com la venda de censals o la venda de béns, entre altres. Detallam alguns exemples:

Guillem Garau, blanquer, el dimecres 25 de gener de 1497 mogut per la caritat i devoció envers aquest monestir, donava a les seves monges unes cases juntament amb un hort contigu situades *ante dictum monasterium*.¹⁶

¹⁴ En referència a la il·luminació val a dir que el dia 22 de març de 1488, el lloctinent Ximén Pérez Escrivà de Romani feia a saber a tots els batles de la part forana que com la reverend priora del convent i monestir de Sant Jeroni *per il·luminar lo cos preciós a Jesucrist qui de continu sta en la sglésia del dit monastir* i per la seva sustentació havien determinat trametre per les parròquies n'Antoni Cifre, habitador de la Ciutat, *per acaptar e fer lo quèst de oli, formatgeria e forment*. Manava sota pena de 200 lliures que donassin consell, socors, favor i ajuda al dit Antoni i si era mester l'acompanyassin per les viles. ARM., AH 210, 65r.

¹⁵ ARM., E.U. 18, 379r-379v.

¹⁶ Aquestes cases estaven sota alou i directe domini de la Casa del Temple i Hospital de Sant Joan de Jerusalem, a deu dies de fadiga, a mercè de lluïsmes i a cens de 8 sous anuals a pagar per la festivitat de Sant Miquel, a més estaven obligades als hereus i successors del ciutadà Nicolau

El 18 de gener de 1499 Joan Riera, prevere beneficiat a la catedral de Mallorca, així com a procurador i ecònom de les monges de Sant Jeroni *cuisdem monasterio Sancte Elizabet succedit dictum monasterium Sancti Geronimi*, venia al notari Gaspar Tudela una casa situada a la ciutat de Mallorca i ubicada en el carrer abans anomenat d'en Plaça, a la parròquia de Santa Eulàlia, i que posseïen les monges. El preu fou de 18 lliures, preu més bé reduït però cal tenir en compte els gravàmens que pesaven sobre l'esmentada casa.¹⁷

Per la seva banda, el paraire Antoni Roca donava al monestir de Santa Elisabet un camp situat prop de l'hort d'en Salavert amb una era *prop lo camí real* amb la condició que es celebràs una missa d'aniversari el dia de la festivitat de Sant Antoni del mes de gener. La donació es dugué a terme el dia 7 de setembre de 1520 davant Antoni Nadal, notari del palau del senyor bisbe.¹⁸

El donzell Joan Desbach va ser assassinat juntament amb el prevere Ribot en el retorn de la seva possessió de Petra el 1522. La documentació detalla *prop de les forques d'en Balester el mataren tan iniquament que no pogué confessar*. El seu confessor que a la vegada fou marmessor, el mestre Olivar, havia de complir tres clàusules contingudes en el seu testament que consistien en mandes pies per al monestir: 100 lliures destinades a misses, 250 lliures per a la seva filla Margalida que hi era novícia i 6 quarteres de blat.¹⁹

2.8. El dot de les monges

La quantitat en diners o espècies que aportava la monja quan entrava en el monestir ha de considerar-se així mateix un capítol d'ingressos important en el conjunt de l'economia monàstica. El dot podia oscil·lar en gran manera tant en valor com en contingut. Així observam per una part dots en moneda que contemplaven des de quantitats ínfimes fins a la substanciosa quantitat de 200 lliures que, a més, podien ser comptants o no, i per altra part dots en espècie que es traduïen en censos, objectes mobles, oli o blat.

A nivell d'exemple hem elaborat la següent relació en la qual es pot observar diferents tipus de dot a través d'una llista de professions de monges durant deu any, entre 1515 i 1525. En cada cas s'indicava la data, el sant del dia, el nom de la monja, la dot així com el nom del bisbe, del vicari general, del sacerdot del monestir i de la priora del mateix.

de Vallobar amb un cens de 55 sous anuals a pagar per la festivitat de Sant Marçal i a la mullar na Lladona amb un cens de 48 sous anuals a pagar per la festivitat de Sant Joan. Dita casa i hort limitava amb un carrer públic davant del monestir, la casa d'Antoni Lodrigo, les cases del paraire Francesc Garau, un carreró que no passava, les cases del blanquer Gabriel Pons i cases del Canonge Antoni Joan de Busquets. ARM., C-2.656, 23-23v.

Una altra referència a aquestes cases de les monges, datada el 26 de juny de 1489, diu que *antea fuerunt Guillermi Guerau* i les situa devora el carrer *per quam intratur ad locum de la Calatrava*. ARM. Port. C-258, 131v-132.

17 La casa esmentada havia estat confiscada per la Inquisició. Era d'Andreu Amau, condemnat per herege i apòstata. El monestir la posseïa per compra a Mateu de Murrano, receptor de la Santa Inquisició. Estava obligada en alou i directe domini de la Casa del Temple, a mercè de lluíme, a deu dies de fatiga, a cens de 9 sous i 9 diners a pagar per la festa de Sant Miquel. A més estava obligada als hereus de Robert de Dameto, ciutadà, a cens de 6 lliures a pagar per la festa de Sant Joan del mes de juny; als hereus de Bartomeu Canet, blanquer, a cens de 3 lliures a pagar en la mateixa data. Aquesta casa tenia un hort contigu que pagava cens de 20 sous anuals al donzell Roderic de Torrella. Limitava amb un carrer públic anomenat d'en Planes, casa de Pasqual Collado, cases que foren de Nadal Alrau, carrer del Temple i cases de Bernat Boga. ARM., Prot. C-2.658, ff. 17r-18v.

18 AMSE., 31.1, 35r.

19 AMSE., 31.1, 44r-44v.

DATA	NOM DE LA MONJA	DOT
12/XI/1515	Margalida Penya	sense especificar
30/VIII/1516	Justina Brossa	sense especificar
30/VIII/1516	Gabriela Sastre	sense especificar
17/I/1517	Anna Avellà	2 ll. censals i algunes coses mobles
10/II/1517	Jerònima Magdalena Axertell	4 ll. censals, 2 q. de blat censal; 8 q. d'oli i 50 ll.
15/II/1517	Engràcia Pou	sense especificar
22/II/1517	Rafela Terriola	8 ll. censals
18/X/1517	Ursola Reus	200 ll. comptants
1517	Joana E. Domenge	sense especificar
17/I/1518	Agnès Gual	molts censos
17/I/1518	Llúcia Blanquer	sense especificar
17/I/1518	Elisabet Angelats	20 ll. censals
3/VI/1520	Prudència Sant Joan	sense especificar
5/II/1519	Esperança Ballester	sense especificar
5/II/1519	Agada Costa	sense especificar
3/II/1521	Eulàlia Garcia	16 ll. censals
29/VII/1522	Andreu Nebot	10 ll. comptants i 1 quartera de blat censal
29/VII/1522	Margalida Desbac	200 ll. comptants i 6 quarteres de blat <i>de vida</i>
23/I/1523	Joana Mestre ²⁰	50 ll. comptants
19/IX/1523	Eustòxia Alcover	sense especificar
7/VII/1524	Agnès Berga	100 ll. comptants i 6 quarteres de blat <i>de vida</i>
14/VII/1524	Bàrbara Seguí	200 ll. comptants
5/II/1525	Pràxedis Fuster	8 ll. censals i 6 quarteres de blat <i>de vida</i>
30/XI/1525	Constança Mascaró	sense especificar

3. Despeses

Pel que es refereix a les despeses que deu afrontar el monestir de Santa Elisabet cal indicar que procedien de necessitats bastant diferents. Malgrat això, a través de la documentació consultada, es vislumbren els següents apartats que formen un únic i ample capítol en el que s'enregistraren 549 partides:

3.1. Pagaments efectuats a capellans

Com bé s'indica en el títol d'aquest apartat *Comte de les dades que es fan tant als preveres com a qualsevol* una part considerable de diners es destinava a pagar serveis religiosos portats a terme per diversos sacerdots en benefici de la comunitat de monges. Aquests serveis podien ser molt variats contemplant des de la celebració de misses fins la

²⁰ Joana Mestre a l'igual que Eustòxia Alcover, segons consta a la documentació, *féu professió en lo lit, malalta*. Amb tota seguretat degueren entrar al monestir perquè la professió sempre es feia després d'un temps més o manco llarg d'estar-hi com a postulants o novícies.

predicació dels Evangelis en temps de Quaresma o administrar els sacraments a les religioses. Vegi's a tall d'exemple, el quadre que segueix corresponent a l'any 1516:

DATA	QUANTITAT*	CONCEPTE	SACERDOT BENEFICIAT
3 març	1-17-4	missa matinal	Miquel Aixertell (febrer)
3 abril	2-1-14	missa matinal	Miquel Aixertell
2 maig	2 lliures	missa matinal	Miquel Aixertell
3 juny	2-1-4	missa matinal	Miquel Aixertell
22 juny	18 lliures	m. i aniversaris	Gabriel Mora
1 juliol	2 lliures	missa matinal	Miquel Aixertell
1 agost	2-1-4	missa matinal	Miquel Aixertell
13 agost	10 lliures	m. i aniversaris	Gabriel Mora
31 agost	2-1-4	missa matinal	Miquel Aixertell
29 setembre	2 lliures	missa matinal	Miquel Aixertell
29 octubre	4-1-4	missa matinal	Miquel Aixertell (oct.i nov.)
18 desembre	10 lliures	m. i aniversaris	Gabriel Mora

3.2. Obres

El divendres 9 de gener de 1506, en la sessió ordinària del Gran i General Consell ja es plantejaven problemes econòmics d'aquest monestir derivats de les obres empreses. Era proposat que el reverend mestre Guillem Caselles, inquisidor, en nom de les monges de Sant Jeroni havia suplicat volguessin donar alguna cosa perquè estaven en molta necessitat *de adops són mester en lo monastir a causa de una obra han comensada és mester acabar aquella*. Es feia referència que en altra sessió se'ls havia promès 150 lliures que no s'havien pagat. En aquesta ocasió la dita quantitat és concedida i es remet als jurats la manera de procedir al respecte.²¹

Les setanta nou partides corresponents a despeses d'obres (contingudes en el llibre de comptabilitat estudiat) constitueixen un apartat important destinat a pagar els treballs realitzats en el monestir pel mestre Barceló *el vell* i pel seu fill *el jove* i també els seus col·laboradors el mestre Pou i Agustí Satries.

Són els anys en què el monestir s'està construint en part o ampliant el nucli primitiu, en aquest cas a partir de compres i donacions d'edificis contigus o fins i tot pròxims. En la majoria dels casos simplement s'indiquen com a conceptes *feyna*, *treball de la casa* o bé *obres*. De forma indirecta es pot apreciar que també treballaren ja sia en la construcció ja sia en la reparació del forn, com en obres de la casa de les novícies, la infermeria, la capella i la sènia.

S'obri un parèntesi a partir del 7 de juny de 1521 fins el 27 de novembre de 1535, període en què no es registrà cap partida exceptuant dos únics casos. Tal vegada l'explicació s'hagi de cercar en els mals anys que visqué Mallorca durant i després del conflicte social de la Germania (1521-1523).

* Les quantitats corresponen a lliures, sous i diners
21 ARM., A.G.C. 19, 50r.

A nivell d'exemple, i pel que es refereix als preus dels salaris, podem indicar que el 22 d'abril de 1517 es pagaren 28 sous i 4 diners al mestre Barceló per cinc jornals i 5 sous i 8 diners al seu fill per un jornal.²²

3.3. Pagaments a diverses persones que presten algun servei en el monestir

Es tractava de: el notari Gaspar Esteve pel salari de la seva procura, Joan Miquel com a procurador de les monges, Vicenç Pou pels treballs realitzats a l'hort nou del monestir, Rafel Enveja també pels seus treballs com a procurador i Jaume Valls *per lo servici que fa a nosaltres*.

3.4. Compra de productes per al culte

Només es registraren les compres de cera per a l'església i la de ciris per a les celebracions del dia del Dijous Sant.

3.5. Pagaments de censals

El monestir estava obligat a pagar censals a les següents persones o institucions: a Jeroni Vallobar per la casa que ocupava el donat, a la comunitat de monges del puig de Pollença, al procurador del Temple per un hort, a les monges del monestir de l'Olivar i a mossèn Calvo.

3.6. Pagaments en compliment d'una obligació

Tenien el seu origen en l'obligació contreta per alguna monja i que expressava a la seva darrera voluntat. En general derivava de la dot o d'algun aport econòmic important que tranferí al monestir en el moment del seu ingrés, com és el cas de sor Maria Sunyer, o d'una manda testamentària i en especial la del sacerdot Gabriel Mora.

3.7. Devolucions de diners

Corresponien a quantitats prestades per particulars al monestir.

3.8. Obres d'art

En el *Libre de albarans de Sant Jerònim*, que conté sobretot albarans de les despeses realitzades pel monestir entre el dia 6 d'agost de 1507 i el dia 8 d'agost de 1658, s'anotaren les quantitats gastades les quals coincideixen amb les recollides en el llibre d'entrades i sortides que hem analitzat encara que, de vegades, amb més detalls.

Hi ha un apartat del que cal fer especial menció i són les despeses derivades de quefers artístics en relació a les obres del monestir. Un i altre llibre no coincideixen cronològicament en el seu inici i per tant en el primer es recullen dades que no obren en el segon. Hi hem d'assenyalar els treballs dels pintors Pere Terrenchs i Gabriel Mòger relatius a la realització del retaule i imatge de la Verge respectivament.²³

4. Dos casos particulars: el patrimoni de sor Maria Sunyer i de sor Agnès Gual

Entre els ingressos que contribuïen a engrossar el patrimoni i a facilitar les circumstàncies econòmiques del monestir cal assenyalar els patrimonis particulars

²² AMSE., 65.1, 107r.

²³ Vegi's les referències bibliogràfiques de la nota 1.

d'algunes monges que inclòs o apart del dot els aportaven a la institució monàstica. Per als anys estudiats podem indicar dos casos certament representatius:

4.1. Sor Maria Sunyer

En primer lloc s'han d'indicar els antecedents familiars²⁴ per situar aquesta monja en el seu context social. El 1463 moria Nicolau Sunyer deixant com a hereues les seves quatre filles a parts iguals i vinculava els béns d'una a altra si morien sense fills per passar en darrera instància al seu nebot Gabriel Martí. La major, Agnès, es casà amb Bernat Berard i morí sense descendència el 1492; la segona, Caterina, fou l'esposa de Jaume Mercer²⁵ i també morí sense fills el 1503; la tercera, Joana, morí fadrina (1492) i la quarta seria sor Maria. Per altra banda, la seva mare, Praxedis, testà davant el notari Tomàs Pelegrí el 27 de juliol de 1491 i deixava com a hereva a la seva filla.

Maria recuperà fins i tot béns de la seva germana Caterina una vegada aquesta morí. Així el dilluns 23 d'octubre de 1503 Maria Sunyer, donzella, hereva de la seva germana Caterina que fou la muller de Jaume Mercer, reconeix haver rebut tot el dot de la seva germana *et etiam jocalia videlicet perulas sive perles aurum argentum et quasuis alias res que essent dicte uxoris vestre a més de omnia illa mobilia que erant in domo vestra que mobilia erant hereditatis parentum meorum*.²⁶ El mateix dia, com a hereva de la seva germana, feia venda al seu cunyat Jaume Mercer 14 lliures censals a pagar per la festa de Sant Miquel que gravaven sobre un hort anomenat d'en Mertells als afores de la vila d'Inca i que posseïa Guillem Salzet d'aquella vila pel preu de 175 lliures. Li venia per pagar certa quantitat que li havia de lliurar per complir amb el testament de Caterina la qual deixava al seu marit.²⁷

El 24 de novembre de 1505, davant el notari Nicolau Tomàs, s'acordà una transacció entre Gabriel Martí i sor Maria, amb algunes condicions, actuant d'intermediaris el ciutadà Francí Bartomeu, el prevere Gabriel Mora i Nicolau Montanyans. El 2 de desembre del mateix any Maria Sunyer, *honesti donzella*, féu testament en poder del notari Miquel Llitrà i nomenava hereu universal el monestir de les monges de Sant Jeroni *ab deliberada intenció de entrar en la religió*. Dos dies després *entrà en lo monestir, ffonch-li donat lo àbit de monge*.

Com a conseqüència de la citada transacció el monestir passà a disposar *pacíficament* d'unes rendes molt apreciables al mateix temps que contraïa unes obligacions que hauria de complir.

4.1.1. Censals percebuts

Les rendes provenien de censos que tenia dret a percebre sor Maria, com a hereua, en darrera instància, del seu pare el destacat mercader Nicolau Sunyer. La relació d'aquests censos era:

²⁴ Josep ESTELRICH I COSTA: "La família Sunyer, una nissaga de mercaders de la baixa edat mitjana (1375-1505)". *BSAL.*, 51 (1995), 3-36.

²⁵ Algunes referències a Jaume Mercer:
El dimecres 6 de setembre de 1503 el mercader Galceran Galiana reconeixia que Jaume Mercer, ciutadà li entregà 23 lliures i 6 sous, part d'una quantitat major, per la compra d'una saca de rames de València i un quintar i cinquanta tres lliures de llana neta de tares. ARM., Prot. P-417, 273r-273v.

²⁶ ARM., Prot. P-417, 272-272v.

²⁷ ARM., Prot. P-417, 274-277r.

Bernat Valentí pagava 4 lliures i 3 sous per la festa de la Verge Maria del mes de març per unes cases situades davant de la botiga d'en Prats. Aquest censal pertanyia a la dot de la mare de sor Maria segons apareix a l'expoli disposat davant el notari Pere Martorell el 28 de juliol de 1450. A aquest censal estaven obligats els béns de les famílies Valentí i Burguets.

Gabriel i Guillem Salzet de la vila d'Inca pagaven 4 lliures, d'un total de 10, per la festa de Pasqua per una sort de terra d'unes quatre quarterades situades en el terme d'aquella vila i que estava obligada a tres alous: al monestir de Santa Elisabet, a l'hospital de Santa Catalina i als hereus de mossèn Brondo. Les 6 lliures restants foren redimides davant el notari Miquel Llitrà per la quantitat de 75 lliures. En conjunt, aquestes 10 lliures havien estat consignades a Nicolau Sunyer per part de Pereta, muller de Jordi Brondo i el seu fill Antoni Brondo el 1481.

Salvador Tarrés, mercader, pagava 2 lliures i 10 sous per la festa de Pasqua per una casa situada prop del monestir de Santa Clara. Aquest censal corresponia al dot de la mare de sor Maria.

Gabriel Pomar de la vila de Binissalem, pagava 2 lliures per la festa de Pasqua per certes terres que posseïa en el terme de Lloseta segons establiment fet per sor Maria i les seves germanes davant el notari d'aquella vila Romeu Sala el dia 15 d'abril de 1496.

Romeu Clapés pagava 4 lliures per la festa de Sant Joan per una casa situada prop de l'església de Santa Eulàlia la qual havia estat de Pelai Unís. Aquestes quatre lliures foren deixades per Eulàlia Sant Martí a Joan Sunyer, avi de sor Maria, el 10 de juliol de 1400. Dit censal fou empenyorat a l'esposa de Jaume Vinyoles i fou cobrat per la mare de sor Maria de l'heretat de Miquel Bartomeu el 20 de febrer de 1473 davant el notari Joan Porquers.

Francesquina, esposa d'Antoni de Galiana, pagava 2 lliures per la festa de Sant Joan per una casa situada davant la de Salvador Sureda *anant a la Portella*. Aquest censal el comprà la mare de sor Maria a Ferrando Valentí, segons consta davant el notari Joan Porquers el 14 de setembre de 1470.

Mateu Perelló de la vila de Campanet, pagava 20 sous per una vinya que posseïa en el terme d'Inca. El document no indica el motiu pel qual la beneficiària era sor Maria.

Els hereus de Gabriel Montblanch, de la vila de Sancelles, pagaven 3 quarteres de blat per la festa de Sant Pere i Sant Feliu del mes d'agost d'un total de 10 quarteres que comprà Nicolau Sunyer als seus cunyats, els Burguets, pel preu de 100 lliures que servirien per pagar el dot a la seva germana Elisabet, muller de mossèn Cotoner.

Pere Torner, de la vila de Sineu, pagava per la festa de Sant Pere i Sant Feliu del mes d'agost 2 quarteres i 3 barcelles de blat per certes terres que posseïa en aquella vila. Aquest censal l'establí Nicolau Sunyer a Pere Esteve, rector de Sineu el 13 de febrer de 1456 i el posseïa com a hereu de Tomassa que fou la seva primera muller segons consta en un document datat el 10 de gener de 1450 davant el notari Pere Martorell. A la vegada, Tomassa el posseïa com a hereua del seu pare Francesc Lodrigo qui el comprà a Pere Font el 7 de gener de 1400 per valor de 30 lliures.

Pere Frau de la vila d'Alaró, pagava 2 quarteres de blat, no portades, per unes terres que posseïa a la zona de la Socorrada i que havia comprat a Francesc Lodrigo el 27 de juliol de 1412.

Pere Bibiloni, del lloc de Santa Eugènia, pagava 20 sous per la festa de Sant Pere i Sant Feliu per un tros de terra. D'aquest censal no s'especifica com arribà a ser beneficiària sor Maria i posteriorment el monestir de Santa Elisabet.

La senyora d'Arenys pagava 12 sous per la festa de Nostra Senyora d'agost per unes cases que posseïa a la parròquia de Sant Jaume *en lo carrer que ix al carrer de Bonayre*. Aquestes cases havien format part del dot de la mare de sor Maria.

Baptista Sitjar, nebot i hereu del prevere Bernat Baulenes, pagava 5 quarteres de blat o xeixa per la festa de Sant Bartomeu les quals comprà la mare de sor Maria per 50 lliures el 1480 a l'esmentat Baulenes que era rector de la parròquia de Sant Jaume.

Joan Vicens, de Calvià, pagava 24 lliures per la festa de Sant Miquel per la meitat d'una finca que tenia en aquell terme. Aquesta propietat, a la que afegí tres rafals, la comprà Nicolau Sunyer el 24 d'octubre de 1431. El ciutadà Gabriel Cotoner pagava 26 lliures per l'altra meitat. Posteriorment la finca fou comprada per Berenguer Vivot.

Antoni Coll, paraire, pagava 2 lliures i 8 sous per una casa que posseïa en el carrer de *Sant Antoni de la sèquia* i que formaren part del dot de Praxedis, mare de sor Maria.

Pere Frau, de la vila d'Alaró, pagava 10 lliures no portades per una alqueria que posseïa a la zona de la Socorrada.²⁸ Aquest censal l'havia aportat en dot la dona Magdalena, esposa de Francesc Lodrigo el 1394 i el traspassà a la seva filla Tomassa també en dot quan es casà amb Nicolau Sunyer el 1424.

Miquel Mestre, de la vila d'Alaró, pagava 10 lliures no portades per la festa de Nadal per una finca en el lloc de la Socorrada que comprà de Guillem Danús. En aquest cas tampoc s'indica el procés pel qual arribà el censal fins a sor Maria.

4.1.2. Obligacions contretes

L'heretat de Nicolau Sunyer estava obligada respecte al monestir dels carmelites a satisfer 12 lliures i 5 sous censals. Sunyer, amb voluntat del monestir, realitzà la següent consignació: sobre Ramon d'Odena 8 lliures, Jaume Sagrañada 2 lliures i 16 sous i Pere Esperaneu 1 lliura 7 sous i 6 diners. El 1493 es pagà per a que els frares desobligassin a aquesta heretat.

La pròpia sor Maria, dels seus censals, deixà en el seu testament una sèrie de càrrecs perpetus per a obres pies per valor de 19 lliures i 4 sous distribuïts de la següent manera: 12 lliures per a dotze aniversaris a celebrar el primer dilluns de cada mes per a la seva ànima, la del seu pare, la seva mare, les seves germanes així com les ànimes del purgatori; 4 lliures per a una missa de la Creu o de la Passió a celebrar cada divendres en sufragi de les ànimes abans citades; 2 lliures destinades a la festa i sermó de la

²⁸ Per un altre document del dia 8 d'octubre de 1514 es confirma la percepció d'un cens de 10 lliures per la festa de Nadal sobre la possessió de La Socorrada a Alaró. Probablement es tracti del mateix cens. ARM., Prot. M-492, 76r-77r.

transfiguració de Jesucrist; 19 lliures i 4 sous per a ciris d'una lliura de pes cada un i que es col·locassin en els canelobres durant la celebració de la festivitat de la Verge Maria de febrer.

Al mateix temps es contemplaven una sèrie de donatius temporals destinats a persones que tenguessin alguna relació personal directa amb sor Maria o la seva família. Entre ells figuraven: 10 lliures a Caterina Serra, donzella, en temps de núpcies; 6 lliures a Gabriel Martí *de vita* cada any per la festa de Sant Miquel; 5 lliures a la filla de Bàrbara Fareta en temps de núpcies; 4 lliures i 10 sous a na Corteta de per vida cada any per la festa de Santa Bàrbara i 4 quarteres de blat per la festa de Sant Pere i Sant Feliu; 7 sous mensuals a la dona Serra durant deu anys; 2 lliures i 10 sous a Rafel Sunyer de per vida cada any.

Un altre apartat correspon a les mandes pies indicades per sor Maria en el seu testament les quals eren: 5 lliures a l'obra de cada església parroquial de la Ciutat destinant 2 sous a cada una d'elles; 2 lliures a les obres de la catedral; 2 lliures a les obres de l'hospital general; 1 lliura a l'hospital dels masells; 1 lliura a les monges del puig de Pollença; 1 lliura al bací de les ànimes del purgatori de la catedral; 1 lliura i 10 sous repartida a parts iguals (10 sous a cada un) entre els convents de Sant Domingo, Sant Francesc i Jesús.

En darrer lloc també es comptabilitzaven ajudes a monges a l'hora d'entrar en el monestir. Es compten tres casos: 4 lliures a Elisabet Mascaró (que ja estava en el monestir), 4 lliures a una neboda del prevere Joan Miquel i altres 4 lliures a una filla de la dona Serra.

4.2. Sor Agnès Gual

A l'igual que la monja anterior, però en menor grau, també contribuí amb quantitats apreciables del seu patrimoni personal al patrimoni monacal.

Sor Agnès professà en el monestir el 17 de gener de 1518 però ja anteriorment (21 maig 1513) li havia fet donació de 25 lliures 5 sous i 11 diners censals anuals que rebia sobre la Universitat en tres partides baix les següents condicions: volia que en la missa quotidiana i ordinària que es celebràs a l'església se la recordàs així com la seva ànima; que cada setmana, el dia que elegissin les monges, es celebràs una missa de *requiem* per les ànimes del purgatori; que es celebrassin dotze misses d'aniverari, una cada mes, el dia que elegissin les monges (s'elegí el primer dimarts de cada mes); que es celebrassin cinc aniversaris repartits entre el dia de Sant Pere per l'ànima del seu pare Pere Gual, el dia de Sant Joan per l'ànima de la seva mare Joana, el dia de Sant Miquel per l'ànima del seu primer marit Miquel Desclapers, el dia de Sant Francesc per l'ànima del seu segon marit Francí Berard i per la seva pròpia ànima el dia que deixaria la present vida; que es celebràs la festa de Santa Agnès a l'església del monestir *ab solemne ofici i sermó i aniversari a la fi de la missa* podent la priora canviar de dia si era precis.

El dia 3 de maig de 1514 sor Agnès Gual féu professió a l'orde de Sant Jeroni dels tres vots essencials davant la reverenda priora sor Margalida Costa i en presència de l'inquisidor Guillem Caselles de l'ordre de predicadors, així com dels sacerdots Pere Ballester i Gabriel Mòger els quals foren requerits com a testimonis en dit acte. El 18 de març de l'any següent començà a vestir l'hàbit públicament doncs ja feis dies el portava *in occulto*. El dissabte 9 de gener de 1518 entrà en el monestir i el 17 del mateix mes

professà solemnement a la clausura, *en la casa de l'enfermeria*, amb altres monges, confirmà els vots i es posà el vel. Morí el dia 2 de setembre de 1546.

Mentre tant es suscità una disputa contra el monestir per part de Joanot i Antoni Gual, germans de sor Agnès, la qual durà uns dos anys *e assò sobre los béns pervinguts al dit monastir*. Per evitar escàndols i procurar tant pau com repòs, mitjançant algunes persones especialment *de aquella bona ànima de m[is]ser Johan Centurió, devot de la casa* s'arribà el 24 de juliol de 1517 a un acord que contemplava els següents punts: el monestir assignava a Joanot Gual i al seu germà la quantitat de 40 lliures censals sobre la Universitat en quatre partides; Joanot Gual en vida de la seva germana no podia quitar el censal segons *lo spoli* de sor Agnès; el monestir quedava obligat, després de morta sor Agnès, a restituir a la família Clapers 36 lliures censals.

5. Conclusions

De tot l'exposat anteriorment es desprèn que el monestir de Santa Elisabet de la ciutat de Mallorca durant els primers temps de la seva fundació fou perceptor d'ingressos així mateix considerables. Malgrat haver transcorregut pocs anys des de la seva fundació, durant aquest període, comptava amb moltes persones devotes les quals en els seus testaments, llegaven quantitats variades, de vegades ínfimes. Per aquest motiu arribà a convertir-se en un dels més importants de la Ciutat. Dos fets en són significatius al respecte: per una banda el 1520 acollia més monges que el tan prestigiós monestir de Santa Clara que en aquella data sols comptava amb 20 religioses;²⁹ per altra banda el 1530 sor Constança Mascaró i altres sis monges deixaren el monestir de la Ciutat per anar a fundar el convent de Sant Bartomeu a la vila d'Inca la qual cosa és reveladora de la seva capacitat d'expansió que probablement venia com a conseqüència del seu potencial econòmic.

²⁹ El 1786 seguia essent el monestir més nombrós de la Ciutat amb 66 membres dels quals 64 eren novícies, professes i llegendes, 1 donat i 1 donada. Amb total 66 persones. E[usebio] P[ascual]: "Datos Estadísticos de Palma correspondientes al año de 1786. Comunidades religiosas y establecimientos benéficos", *B.S.A.L.* VII (1897-1898), 271.

RESUM

El monestir de Santa Elisabet de la Ciutat de Mallorca fou fundat el 1485. Ja des dels seus inicis gaudí de prestigi i reputació fins el punt de ser perceptor d'ingressos així mateix considerables per via de censals, llegats testamentaris, col·lectes, etc. En aquest article s'analitzen els aspectes econòmics, tan d'ingressos com de despeses en els darrers anys del segle XV així com durant el primer terç del segle següent.

ABSTRACT

Saint Elisabet Monastery of Palma de Mallorca was founded in 1485. From the very beginning it enjoyed prestige and good name up to the extent of being able to get a somewhat considerable income through ground rents, testamentary legacies, collections, etc. According to this article the economics aspects can be analysed, both regarding income and expenses in the last years of the XV century as well as during the first third of the following century.